సిద్ధార్థాన్వేషణ

1

"నా చిన్నారీ! నా చిట్టీ! లే నాయనా! లే! కాసిని పాలు తాగుదువు గాని లే! అయ్యో! ఇంత పొద్దెక్కినా ఇంకా లేవలేదేమిటి? బాబూ! లే! నా కన్నతండ్రీ!"

అంటూ గౌతమి తన చిన్నారి కన్నతండ్రిని ఉయ్యాలలోనించి లేవదీసింది. ఆ పసివాడు రాత్రి అంతా నిద్రపోలేదు. ఒకటే ఏడుపు! తెల తెలవారేదాకా పోరు పెడుతూనే ఉన్నాడు. ఆ పసివాడెందుకు పోరు పెడుతున్నాడో ఆమెకు తెలియలేదు. ఆకలివేసి ఏడుస్తున్నాడేమోనని కొంత బలవంతంగా పాలు పోసింది. దానితో పిల్లవాడి ఏడుపు మరింత రెచ్చిపోయింది. అసలే అజీర్ణ రుగ్మతతో తీసుకుంటూన్న ఆ పసివానికి రాత్రి నాలుగైదుసార్లు పాలు పొయ్యడంవల్ల ఆ రుగ్మత మరింత ఎక్కువైపోయింది. తెల్లవారేసరికి ఒళ్లంతా కాలి పోతున్నట్లుగా జ్వరం కాసింది.

ఆ ఇంటిలో గౌతమి తప్ప ఇంకెవరూ లేరు. ఆమె భర్త, మామగారు సార్థవాహ వ్యాపారులు. వారిద్దరూ రాజగృహనగరంలో ఉన్నారు. గౌతమి అత్త, కుమార్తెకు పురుడు పొయ్యడానికని వైశాలీ నగరం వెళ్ళిపోయింది. ఇంట్లో ఒకరిద్దరు పరిచారకులు తప్ప ఇంకెవరూ లేరు. పెద్దవాళ్ళెవరూ అంత తొందరగా తిరిగి వచ్చే ఆశ ఏమీ లేదు. అందువలన ఆ పసివాని సంరక్షణ భారం అంతా గౌతమి మీదే పడింది. ఆమె అసలే చిక్కి బక్కి పలచగా ఉండడంవల్ల ఇరుగు పొరుగు శ్రావస్తీ నగరవాసు అందరూ ఆమెను కృశగౌతమి అని పిలిచేవారు. పిల్లవాడికి రాత్రి రాత్రే ముంచుకు వచ్చిన జ్వరంవల్ల ఆమె మరింత బెంగ పెట్టుకుని చిక్కి శల్యమైపోయింది.

పిమ్మట రెండు మూడురోజులవరకు ఆ జ్వరం బాగా ఎక్కువైపోయింది. గౌతమి కాయశక్తులా తను గృహ వైద్యునిచేత ఎన్నెన్నో

చికిత్సలు చేయించింది. అయినా జ్వర తీవ్రత అలాగే ఎక్కువైపోయింది. అంతేగాని ఏమీ గుణం కనబడలేదు. ఆ వైద్యంతో బాటే ఆమె బాల గ్రహ చికిత్స కూడా చేయించింది. ఎంద రెందరో దేవతలకు మొక్కుకొన్నది. రోజుకు నాలుగైదు సారులు దిష్టి తీసి చతుష్పథాలలో భూతబలులు అర్పించింది. అయినా అయిదవనాటి రాత్రికి ఆ రుగ్మత బాగా ముదిరిపోయింది. ఆ పసివాడింక జీవించడం దుర్లభమనే భయం కూడా బయలుదేరింది. గృహ వైద్యుడా రాత్రి అంతా నిద్రాహారాలు లేకుండా గోతమి గృహంలోనే కనిపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు.

ఒక వ్యక్తిని అత్యంతాప్యాయతతో ప్రేమించేవారికి ఆ వ్యక్తి అనుక్షణము తమ పట్టు విడిపించుకొని దూరదూరంగా వెళ్ళిపోతున్నట్లే భాసించడం సహజం.

గోతమి కిప్పుడు సరిగా అలాగే అనిపించింది. ఆమె కది లేక లేక కలిగిన సంతానం. అందులోనూ ఆ కలిగిన సంతానం మగశిశువనే వార్త వినబడే సరికి శ్రేష్ఠి కుటుంబం అంతా ఉబ్బి తబ్బిబ్బైపోయింది. అంతవరకు గోతమి అంటే ఎంతో ఈసడింపుగా చూసే అత్తగారు కూడా ఆ క్షణంనించి గోతమి అడుగులకు మడుగులొగ్గడం మొదలుపెట్టింది.

ఆమె కాపరానికి వచ్చిన ఏడెనిమిది ఏళ్ళదాకా సంతానం కలిగే సూచన లేమీ కనిపించలేదు. దానితో మామగారికీ అత్తగారికీ ఇక అంతటితో తమ వంశం అంతరించి పోగలదనే భయం పట్టుకుని వేధించడం మొదలుపెట్టింది. వారికొక కుమారుడు తప్ప వేరే సంతానమేమీ లేకపోవడం వల్ల ఆ భయం మరింత తీవ్రస్వరూపం ధరించింది. వారిద్దరూ తమ కుమారుని కిక సంతు కలగదని నిరాశ చేసుకుని తిరిగి వివాహం చెయ్యాలని కూడా సంకల్పించారు.

అయితే గోతమి కాపరానికి వచ్చిన ఉత్తర క్షణంనించీ శ్రేష్ఠి కుటుంబం పట్టినదంతా బంగారమై మారుమోగింది. కాని ఆమెకు సంతానం కలగకపోవడం మూలాన ఆ ఆనందం అంతా క్రమక్రమంగా మరు మరీచికగా మారిపోయింది. క్రమ క్రమంగా శ్రేష్ఠి కుమారుని ద్వితీయ కళత్ర ప్రయత్నాలన్నీ ఫలోన్ముఖమైనాయి. వృద్ధ శ్రేష్ఠిదంపతు

ఇద్దరూ కుమారునికి ద్వితీయ వివాహ ప్రధానోత్సవం జరుపవలెనని సంకల్పించారు.

అయితే గోతమి మ్రొక్కుకొన్న గృహదేవతల అనుగ్రహాంవల్ల ఆ సమయంలోనే ఆమెకు గర్భసూచనలు కనిపించాయి. దానితో తాత్కాలికంగా గోతమికి వచ్చిన ఆ ఆపత్తు కాస్తా గడచిపోయింది.

కుమారుడు కలిగిన నాడు గోతమి హృదయం ఒక్కసారిగా ఎగిరి గంతేసింది. ఆమె ఆ పసికందు కెంతో ఆప్యాయంగా పాలిచ్చి, కను రెప్ప వాల్చకుండా వాని వైపు చూచి—"నాయనా! నా కన్నతండ్రీ! నీ మూలంగానే మా వారికి నా మీద మళ్ళీ రవంత అనురాగం కలిగింది" అని కంట నీరు పెట్టుకొన్నది. అటుపిమ్మట ఎంతో మురిసిపోతూ పసి వాణ్ణి భర్త చేతి కందించింది.

ఆ క్షణంనించీ ఆ కుటుంబంలోవారెవరూ ఆ పసికందు నిక కింద దింపలేదు. అలాగలాగ కొంత కాలానికి వాడు తప్పటడుగులు వెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు. కాని ప్రతి రాత్రీ గోతమికి ఆ పసివాడి కేదో జబ్బుచేసినట్లో, హఠాత్తుగా దెబ్బ తగిలినట్టో కలలు వచ్చేవి. ఒక్కొక్కమారు ఆ పసిబిడ్డ మరణించినట్లే కలగని, లేచి వలవలా ఏడుస్తూ ఆ మరునాడంతా అన్నం ముట్టడమే మాని వేసేది!

ఇంట్లోవారంతా అతి గారాబంగా పెంచడం వల్లనైతే నేమి, రాత్రింబగళ్ళదేపనిగా ఎత్తుకు తిప్పడంవల్ల నయితే నేమి, తల్లి పోలిక రావడంవల్ల నయితే నేమి పుట్టినప్పటినుంచీ ఆ పసి వాడెప్పుడూ అర్భకంగా అరిపేదగానే ఉండేవాడు.

అత్తమామలు, భర్త ఇల్లు విడిచి వెళ్ళేటప్పుడు పసివాణ్ణెంతో భద్రంగా కంటికి రెప్పలా కాపాడుతూండవలసినదనీ, తామొక పక్షం రోజులలో తిరిగి రాగలమనీ చెప్పి దూరదూర నగరాలకు ప్రయాణమై వెళ్ళిపోయారు. వారు ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిన మరునాటి నుంచీ పసివానికి రుగ్మత ప్రారంభమైంది. క్రమక్రమంగా అది ప్రాణాంతకంగా పరిణమించింది.

అయితే జ్వరం తగిలిన అయిదవనాటి రాత్రి గడిచేసరికి పిల్లవానికి కొంచెం గుణంగా ఉన్నదని అనిపించింది. ఆరవ నాడంతా వ్యాధి

కొంచెం తగ్గినట్లే కనిపించింది. అయితే ఆ నాటి రాత్రి వ్యాధి మళ్ళీ తిరగబెట్టింది. సేవకులు వెంట వెంటనే వైద్యుని ఇంటికి పరుగులు పెట్టారు. వైద్యుడు వచ్చి ఏదో గట్టి చికిత్స చేశాడు. ఇక మరి భయం లేదని చెప్పి ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు. సేవకులు కూడా తెల్లవారగట్లే లేచి తమ కుటీరాలకు మరలిపోయారు. తరవాత పసిబిడ్డ సుఖంగా నిద్రపోతున్నట్లే కనిపించాడు.

తెల్లవారే సమయానికి పిల్లవాని ధోరణి చూడడానికి గోతమి హృదయంలో ఏదో పెద్ద గుబులు పుట్టుకొచ్చింది. ఆమె అంతకు పూర్వం ఎన్నడూ మరణించినవారి నెవరినీ చూడలేదు. వెంటనే ఆ బిడ్డనెంతో భద్రంగా గుండెల కదుముకొని గృహ వైద్యుని భవనానికి తీసుకు వెళ్ళిపోయింది.

2

ఇప్పుడే అరుణోదయం అయింది. మండు వేసంగి. శావస్త్రి నగర పౌరులింకా తమ వీధి ద్వారాలు తెరవలేదు. గ్రీష్మాధిక్యంవల్ల రాత్రి అంతా నిద్రపట్టక, తెల్లవారే వేళ చిన్న కునుకు పట్టిన గృహ వైద్యుడు గోతమి పిలుపు విని వీధి గుమ్మంలోనికి వచ్చాడు. గోతమి చీర చెరగు కొంచెం తొలగించి పిల్లవాని ముఖం చూపించింది. వైద్యుడొకసారి నాడి పరీక్ష చేసి "అమ్మా! విచారించకుతల్లీ! ఇక ఏమి చేసినా ఏమీ లాభం లేదు! ఇక ఈ క్షణంలోనో ముందు క్షణాల్లోనే ప్రాణవ్యుత్క్రమణం జరిగిపోతుంది. వెంటనే ఇంటికి తీసుకుపోవడం తప్ప నీ విక చెయ్యగలిగిందేమీ లేదు!" అన్నాడు.

ఆ పైన గోతమి మాటాడలేదు. వెంటనే వెను దిరిగి తన ఇంటి దోవ పట్టింది. గృహవైద్యుని కామె ధోరణి ఎంతో విచిత్రంగా కనబడింది. అంతటి విషాదవార్త వినిపించినా ఆమె ఎక్కడా చెక్కు చెదరలేదు. అలాగే వైద్యునికేసి చూసి పక్కుమని ఒక్క నవ్వు నవ్వింది! గృహ వైద్యు డామె కనిపించినంతవరకూ అలాగే రెప్ప వాల్చకుండా ఆమె ధోరణి పరకాయించి చూచాడు.

కాని గౌతమి అంతటితో ఇంటికి మరలి పోలేదు. మరి ఒక ఘన వైద్యుని దగ్గిరికి వెళ్ళి తన శిశువును రక్షించవలసిందని ఎంతో దీనంగా బ్రతిమాలింది. ఆ వైద్యు డొకమారు శిశువు ముఖం పరిశీలించి "ఇంకేముంది! అంతా అయిపోయింది తల్లీ! ఇంక ఇంటికి తీసుకుపో!" అన్నాడు.

ఆ మాట విని ఆమె గట్టిగా ఒక నవ్వు నవ్వి—"అయ్యో! నా చిట్టి తండ్రి ముఖం ఆలాగ కలకలలాడుతూంటే ప్రాణం పోయిందని అనడానికి మీ కెలాగ నోరాడిందయ్యా!" అని ఆ బిడ్డను తిరిగీ బుజాన వేసుకొని తొందరగా మరి ఒక ఓషధీ వైద్యుని దగ్గిరికి వెళ్ళిపోయింది.

అతడు పండు ముదుసలి. ఓషధీ వైద్యంలో శ్రావస్తీ నగరం అంతటా ప్రసిద్ధి కెక్కినవాడు. అతన్ని చూడగానే గౌతమికి తనతండ్రి ముఖం జ్ఞాపకం వచ్చింది. జలజలా ప్రవహించే కన్నీరు చీర చెరగుతో తుడుచుకొని అతని పాదాలపైపడి, "ఎంతమంది ఘన వైద్యులకు చూపించినా నా బిడ్డ ప్రాణం పోయిందనే అంటున్నారు! కాని, ఆ ముఖంలో ఎక్కడా జీవకళ తగ్గలేదే! నా చిట్టి తండ్రి నన్ను చూచి ఇంకా ఆలాగే చిరునవ్వులు చిలకరిస్తూనే ఉన్నాడే! వారి కా మాట అనడాని కెలా నోరాడిందో తెలియడంలేదు! ఇక నా బిడ్డను కాపాడగలవారు మీ రొక్కరే!"

అని అనేక విధాలుగా విలపించింది. ఆ వృద్ధుడు మొట్టమొదట కొంతసేపటి వరకూ ఆలాగే నిర్ఘాంతపడి నిలుచున్నాడు. ఆటు పిమ్మట అతని కామె మానసిక పరిస్థితి అంతా అవగాహన అయిపోయింది. ఆ శిశువు మరణించడంతోనే హఠాన్మానసికావేశంవల్ల ఆమె హృదయం వికలమైపోయినదనీ, అందువల్లనే ఆమె ఆ విధంగా మాట్లాడుతున్నదనీ గ్రహించివేశాడు. కాని ఆమె దైన్యస్థితి కా వృద్ధహృదయం నీరైపోయింది. ఆమె ఎన్నడూ అటువంటి కష్టాలెరిగి ఉండకపోవచ్చుననీ కనకనే తాత్కాలికంగా ఆమె కావిధమైన ఉన్మత్త మానసికస్థితి ఏర్పడి ఉండవచ్చుననీ అనుకొన్నాడు. అయితే శాయశక్తులా ఆమె నోదార్చవలెననే అభిప్రాయంతో నెమ్మదిగా ఇలాగన్నాడు:

"తల్లీ, నేనోషధీ వైద్యంలో పేరుమోసిన వాడనే! కాని ఏమి లాభం, అంతా అయిపోయింది. ఈ చరమదశలో నేనేమి చెయ్యగలను? అయితే ఇలాంటివారిని కూడా పునర్జీవింప జెయ్యగలవారీ లోకంలో ఒక్కరే ఉన్నారు. మహా కారుణికుడైన ఆ మహనీయుని చరణపద్మాలాశ్రయించు తల్లీ! ఈ లోకంలో ఆయన ఒక్కడే నీకోరిక నెరవేర్చగల సర్వసమర్థుడు."

తన శిశువు మరణించిన విషయం యథార్థమే అని ఇంతసేపటికి గోతమికి తెలిసింది, కాని అటువంటి శిశువును కూడా బ్రతికించగల సర్వసమర్థుడా నగరంలో ఉన్నారనేమాట వినబడేసరి కామె హృదయంలో తిరిగీ ఒక మహాజ్యోతి వెలిగింది.

"ఎవరా కారుణికమూర్తి?" అని ఎంతో ఆత్రంగా ప్రశ్నించింది ఆ ప్రశ్న వెలువడగానే గోతమి చెక్కిళ్ళపై వేడికన్నీటి బిందువులు సంతతధారగా ప్రవహించాయి.

"గౌతమబుద్ధులు"

"ఆ మహనీయులు మన నగరానికి వేంచేశారా?"

"నీకింకా తెలియనే తెలియదా?"

"తెలియదు. ఎక్కడ విజయం చేశారో!"

"అనాథ పిండదని జేతవనంలో"

"నిజంగానేనా? బాబూ! ఎప్పుడు?"

"నిన్ననే!"

ఆ మాట వింటూనే గోతమి తన మృతశిశువు నెంతో ఆప్యాయంగా గుండెలకదుముకొని తొందర తొందరగా జేతవనంవైపు నడిచి వెళ్ళిపోయింది.

తన చిన్నతనంలో గోతమి ఒకప్పుడా కరుణామూర్తిని సందర్శించింది. ఇటీవల తిరిగి శ్రావస్తినగరానికా మహనీయుడు విచ్చేయగలడని నగరపౌరులెంతో ఉత్కంఠతో సంభాషించుకొంటున్నారు. ఆయన సమ్యక్సంబుద్ధుడు! అపార కరుణామూర్తి! ఎంతమంది దుఃఖార్తులా కరుణామయుని కటాక్షపాతంతో తమ దుఃఖసాగరా అవలీలగా ఈదుకు

పోలేదు! ఒక్క చిన్న శిశువును పునరుజ్జీవింప జెయ్యడాని కా మహా మహుని కరుణాకటాక్షలేశం చాలదా? అని ఈ విధమైన భావపరంపర లెన్నెన్నో గోతమి హృదయ కుహరంలో పరవళ్ళు దొక్కాయి.

ఆపిమ్మట ఆమె తనదగ్గర శిశువున్న విషయం కూడా ఎవరికీ తెలియనీయకుండా జేతవన మహావిహారంలో ప్రవేశించింది. తొందరతొందరగా ద్వారాలన్నీ దాటి వెళ్ళిపోయింది. ఆ సమయంలో ఆమె హృదయంలో గౌతమబుద్ధ సందర్శనం ఒక్కటే ఏకైక లక్ష్యం!

తొందరతొందరగా సమ్యక్సంబుద్ధుని సమీపానికెంతో ఉద్విగ్న హృదయంతో నడిచి వెళ్ళిపోతున్న ఆ దీనమూర్తి ఎవ్వరాఅని కొందరు భిక్షుకీ భిక్షువులొక్క క్షణకాలం ఆమెవైపు చూచారు. ఉత్తరక్షణం లోనే తిరిగీ తమ తమ ధ్యాననిష్ఠలలో మునిగిపోయారు.

జేతవన మహావిహారంలో వటవృక్షచ్ఛాయ లింకా తమ పశ్చిమ దిశా యాత్ర అలాగే సాగిస్తున్నాయి. అప్పుడప్పుడే ఉదయిస్తున్న సూర్యకాంతులు కాషాయ వస్త్రాలు ధరించిన శ్రమణక బృందంలా మెరిసిపోతున్నాయి.

బుద్ధదేవుని గృహద్వారంలో నిలబడిన ఆనందుడా దీనురాలి ముఖ భంగిమను పరిశీలించి చూచాడు. ఆ చూపులో ఆనందునికేమి అవగాహన అయిందో! అతడామెను లోపలికి పోవద్దని వారించలేదు. లోపలికి పోవచ్చునని అనుమతీ ఇవ్వలేదు. అతని నేత్రాలనుండి కవోష్ణ బాష్పధారలు నిరంతర ధారగా ప్రవహించాయి. అంతే! ఒక్క అంగలో గోతమి అపార సమ్యక్సంబుద్ధ శాక్యసింహుని పాదాల మ్రోల వాలిపోయింది.

3

గోతమి బుద్ధదేవునికి పాదాభివందనం ఆచరించిన పిమ్మట క్షణకాలం పాటూ తేజోమూర్తి ముఖంవైపు చూచింది. ఆ క్షణంలో ఆమెకు తన కన్నతల్లి ఒడిలో మేనువాల్చినట్లే అనిపించింది. నిశ్చలకృపాసాగరాల వలె తళ తళలాడే అతని నేత్రాలు చూడగానే ఆమెకు తన

గోడంతా ఒక్కమారుగా వెళ్ళబోసుకోనవలెనని అనిపించింది. శ్రావస్తి నగర పౌరులలో ఆ మహనీయుని దివ్య శక్తులను గూర్చిన వింత వింత గాథ లెన్నెన్నో వ్యాపించాయి. అంతటి మహనీయునికి తన చిన్ని శిశువును బ్రతికించడం ఒక లెక్క కాదనీ, ఇక తన శిశువు తిరిగి జీవించడం తథ్యమేననీ ఆమె నిశ్చయించింది. ఆ శిశువువల్లనే తన భర్తకు, అత్తమామలకు తనపై గౌరవం ఏర్పడినదనీ, ఆ పసివాడు జీవించకపోతే భర్త, అత్తమామలు తనను విడిచిపెట్టి వెయ్యగలరనీ, వాని చిరునవ్వులమీదే తన ప్రాణం నిలుపుకొంటున్నాననీ, ఆ పసిపాప లేనిదే తానిక జీవించజాలననీ, వెంటనే ఆ పసికందును బ్రతికించవలసిందనీ ఆ దయామూర్తికి అనేకవిధాలుగా విన్నవించవలెనని అనుకొన్నది. గద్గదికతో వణికిపోతూ బుద్ధదేవుని కేవేవో కొన్ని విషయాలెంతో జాలిగా విన్నవించింది. అంతలో ఆమె హృదయాంతరాళ దుఃఖం అంతా ఒక్కమారుగా ఉప్పెనలా పొంగింది! వెంటనే ఆమె వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ తిరిగీ అతని పాదాలపై వాలిపోయింది. ఆపైన కొంతసేపటివరకూ ఆమెకు స్పృహ తప్పిపోయింది. ఆ చైతన్యరహిత స్థితిలో ఎంతసేపున్నదో ఆమెకు తెలియలేదు. తిరిగీ తెలివి వచ్చేసరికి గౌతమబుద్ధుడు చిన్ని చిరునవ్వుతో నిరంతర కరుణాధార వర్షిస్తూ కనురెప్పపాటు లేకుండా ఆమెవైపు తిలకిస్తున్నాడు. ఆ చూపులతో గోతమి హృదయం బాగా సేదదేరింది. ఆమె మృత శిశువు ముఖంవైపొకమారు చూచి, చెదిరిన ముంగురులు సరిదిద్ది శిశువును నెమ్మదిగా గౌతమదేవుని పాదాలకు దగ్గరగా పడుకోబెట్టింది. తిరిగీ అతిదీనంగా తన చిన్న శిశువును బ్రతికించవలసిందని ప్రాధేయపడింది.

నీరవ గభీర సాగరంవలె నిశ్చలమైన సమ్యక్సంబుద్ధుని హృదయం కూడా ఆ దీన మాతృ ప్రార్థన లాలకించేసరికి మెల్ల మెల్లగా కల్లోలితమై కలిగిపోయింది!

"గోతమీ! నీ శిశువు తిరిగీ జీవించగలడు! దానికి నీవేమీ అధైర్యపడ నక్కరలేదు. అయితే గుప్పెడు సిద్ధార్థాలెక్కడనైనా సంపాదించగలవా?" అని గౌతమబుద్ధుడు నిశ్చలంగా ఆమెవైపు చూచాడు.

గౌతమి ఈ ప్రశ్న వినగానే నిర్ఘాంతపోయింది. గుప్పెడు తెల్లావాలతో తన శిశువు తిరిగి జీవించగలదంటే ఆమె కంతగా నమ్మకం కలగలేదు!

"కృపామూర్తీ! గుప్పెడు తెల్లావాల కేమి భాగ్యం! అవసరమైతే వేయి గుప్పెళ్ళైనా తీసుకు రాగలను!"

"ఒక గుప్పెడు చాలునులే! గౌతమీ! అయితే అవి ఇరుగు పొరుగు వారి నడిగే సంపాదించాలి! తెలిసిందా!"

"పోనీ అలాగే! ఇరుగు పొరుగువారి నడిగే తీసుకువస్తాను!" అని ఆమె బయలుదేరబోయింది.

"అయితే ఒకమాట! ఆ ఇరుగు పొరుగువారి ఇళ్ళలో ఇదివరకెన్నడూ సంతాన నష్టం కలిగి ఉండకూడదు. ఆ తెల్లావాలు అటువంటి వారినే అడిగి సంపాదించాలి. ఇది చాలా ముఖ్యవిషయం. తెలిసిందా?"

"అలాగే! ఈ మహానగరంలో ఆ మాత్రం అదృష్టవంతులే దొరకక పోతారా! తిరిగి ఒక అరగడియలోనే మీ దర్శనానికి వచ్చి వేస్తాను."

అని చెప్పి ఆ శిశువు నక్కడే విడిచిపెట్టి గౌతమి తొందరగా ఆ మహావిహారం దాటి నగరంలోకి వెళ్ళిపోయింది. నడుస్తున్నదన్న మాటే గాని ఆమెకు ఒంటిమీద స్పృహ లేదు. త్వరలోనే తన శిశువు జీవించగలదనీ, తిరిగి చిరునవ్వులతో కలకలలాడే తన చిట్టితండ్రి ముఖం తిలకించవచ్చుననీ, ఆ ముఖంపై తనివితీరా ముద్దుల వర్షం కురిపించవచ్చుననీ ఆమె ఎంతైనా సంబరపడింది. అనంతరం భర్త కేగాక, అత్తమామలకు కూడా తనపై గౌరవం ఇంకా ఇనుమడించగలదని ఆమె లోలోపల ఎంతైనా మురిసిపోయింది. మొత్తంమీద శ్రావస్తీనగర రాజవీధులలో నడుస్తున్నంతసేపూ ఆమె హృదయం ఆ చిన్న శిశువును గురించిన పగటి కలలతోనే పరవళ్లు దొక్కింది.

అప్పటికి రెండు యామాల కాలం గడిచిపోయింది. ఎండ వేడిమి భరించలేక శ్రావస్తీ నగరంలో గృహాలన్నీ కళ్లు మూసుకొన్నట్లుగా కనిపించాయి.

ఆమె ఒకటి రెండు ఇళ్ళ తలుపులు తట్టి తన ప్రార్థన తెలియ జేసింది. వారు తమ గృహాలలో ఇటీవలనే సంతాననష్టం జరిగిందని తెలియజేసి, మళ్ళీ మర్యాదగా తలుపులు వేసుకొన్నారు. కొందరామె వాలకం చూచి మతిభ్రమణం జరిగిందేమోనని మరి సమాధానాలివ్వడమే మాని వేశారు. అలాగ ఆ మండుటెండలో ఏడెనిమిది ఇళ్ళల్లోనికి వెళ్ళినా ఎక్కడా ఆమెకా గుప్పెడు తెల్లావాలు దొరకలేదు. మరి ఒక యింటికి వెళ్ళేసరికి అప్పుడే ఒక మృతశిశువును శ్మశానవాటికకు తీసుకపోతున్నారు. ఆ శిశువుతల్లి కరుణాక్రందనం ఆలకించేసరికి గౌతమి నిలువునా వణికిపోయింది.

ఆ విధంగా ఆ మండుటెండలో ఆమె ఎన్నెన్నో యిళ్ళకు వెళ్ళింది. తిరిగి వెంటనే దిగులుపడిపోయి తిరిగీ వచ్చింది.

క్రమంగా మూడు యామాలకాలం గడిచిపోయింది. అప్పటి కామె సుమారొక నూరు గృహాలైనా తిరిగింది. ఏ యింటికి వెళ్ళినా జీవించివున్న సంతానంకంటె చనిపోయిన సంతానమే ఎక్కువగా ఉన్నట్లు కనబడింది.

అటుపిమ్మట ఆమె మరొక రాజవీధికి వెళ్ళి సుమారింకొక నూరు ఇళ్ళయినా గాలించింది. క్రమక్రమంగా ఆమెకా సిద్ధార్థాన్వేషణఫలించ గలదనే ఆశ పూర్తిగా సన్నగిల్లిపోయింది. చిట్టచివర మరి ఒక వీధికి కూడా వెళ్ళిపోయింది. ఎక్కడవిన్నా సంతాన మృతిని గురించిన కరుణ గాథలే! ఆ గాథలు విన్నపిమ్మట ఆమె హృదయంలోని విషాదం కొంతవరకు ఉపశమించినట్లయింది. అయినా ఆమె తన శిశువు జీవితం విషయం ఆశ విడిచిపెట్టలేదు.

అయితే సిద్ధార్థాన్వేషణ విరమించి వెంటనే జేతవనవిహారానికి వచ్చివేసింది.

4

ఆమె దీనవృత్తాంతం విని అక్కడి భిక్షుకులు అన్నపానాలతోను, ఓదార్పు మాటలతోను ఎంతో ఆప్యాయంగా ఆదరించారు. ఆ

విధంగా ఒక గడియసేపు విశ్రమించిన తరవాత తిరిగి ఆమె బుద్ధదేవుని చరణ సన్నిధికి వెళ్లిపోయింది.

ఆమె ఆ దివ్యమూర్తిని సందర్శించేసరి కప్పుడే సూర్యాస్తమయం అయింది. బౌద్ధభిక్షువులందరూ విహారంలో ధ్యాననిష్ఠులై ప్రశాంత మౌనం అవలంబించారు. మరికొందరు ధీర గంభీర స్వరాలతో బౌద్ధ ధర్మ గాథలు పారాయణం చేస్తున్నారు.

బుద్ధదేవుని సందర్శించగానే గోతమికి తిరిగి పూర్వవిచారం అంతా స్మరణకువచ్చింది. నెమ్మదిగా తన సిద్ధార్థాన్వేషణ గాథ అంతా అతనికి విన్నవించింది.

సమ్యక్సంబుద్ధు డొక చిరునవ్వు నవ్వి—

“అమ్మా! ప్రపంచమే బహుళ దుఃఖమయం! కన్న సంతానం కోసం నీలా విలపించే తల్లులెందరో నీవే కనుగొన్నావుగదా! నెమ్మదిగా ఇంటికి వెళ్ళి నీ మనస్సును సమాధానపరుచుకో” అన్నాడు.

కాని గోతమి కంతమాత్రంచేత సంతృప్తికలగలేదు. “కొంచెం దయచేసి నా కన్నతండ్రి ఈ మండుటెండలో ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయాడో చెప్పండి” అని అడిగింది. ఆమె చెంపలమీద కన్నీ రేకధారగా ప్రవహించింది. ఆమె అతని పాదాలపై వాలిపోయింది.

సమ్యక్సంబుద్ధుడు నెమ్మదిగా ఆమెతో “తల్లీ! జీవులు తమ కర్మగతిని బట్టి ఆయా లోకాలకు వెళ్లిపోతారు. ఆ విషయాలన్నీ నీ కెరుకపరచాలనే అనుకుంటున్నాను. తిరిగి ఇంకొకమారిక్కడికి రా” అన్నాడు.

ఆ మరునాడు గోతమి గౌతముని దగ్గరకు వెళ్ళింది. అలాగే ప్రతి దినం ఆ కరుణానిధి సన్నిధికి వెడుతూండేది. క్రమక్రమంగా ఆమె మాతృహృదయం సంతాన మృతికి కన్నీరుమున్నీరుగా విలపించే తల్లుల హృదయాల శోకభారాలతో తల్లడిల్లిపోయింది. ఆమె తన ఉపచార వాక్యామృత ధారలతో వారి నందరినీ ఓదార్చి, ఆ ఓదార్పులో కొంతకు కొంత మనశ్శాంతి పొందింది.

మరికొంత కాలానికామెకు ప్రపంచంలోని ప్రతి ప్రాణీ తన సంతానమే అనే భావన కలిగింది. ప్రతి ప్రాణిలోనూ ఆమెకు తన కుమారుని చిరునవ్వులే స్ఫురించాయి.

ఆకాశంలో కలకూజితాలతో విహరించే పక్షుల బారులలోను, సంజెవేళ పక్కన నవ్వే తారల తీరులలోను, భిక్షు భిక్షుకీగణంలోను, సమస్త ప్రాణిలోకంలోను, సర్వ వస్తుసముదాయంలోనూ ఆమెకు తన కుమారుని చిరునవ్వులే స్ఫురించాయి. అపారమైన ఆమె మాతృహృదయం అనంతాకాశంవలె విశాలమై ప్రపంచం అంతటా చల్లని వెన్నెల వెలుగులు విరజిమ్మింది! విశాల క్షీర సాగరమై అడుగడుగునా అమృత వర్షం వర్షించింది.

క్రమక్రమంగా ఆమె బౌద్ధధర్మం స్వీకరించి బౌద్ధభిక్షుకీరూపంతో జీవరాశికంతటికీ ఒక మహామాతృమూర్తిగా అవతరించింది.

గౌతమి అత్తమామ'లిక గౌతమి తమ గృహానికి మరలిరా'దని నిశ్చయించి కుమారునికి తిరిగి ద్వితీయ వివాహం చేశారు. తన పూర్వాశ్రమ విషయాలలో కేవలం తటస్థదృష్టి వహించినా ఒకనాటి సంజెవేళ ఆమెకా విషయం కొంచెం కర్ణాకర్ణిగా తెలిసింది. కాని ఆమె ఆ విషయం ఉత్తరక్షణంలో విస్మరించివేసింది!

అంతలోనే క్రమక్రమంగా ఆమె కెదురుగా స్ఫురించే విశాల సాంధ్య నీలాకాశంలో అనంత తారకా కుమారుల ఖేలన కల్లోలం చెలరేగింది. ఆ క్షణంలో ఆమె తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వాస్తిత్వమే విస్మరించి అనంత నిర్వాణానంద సాగరంలో ఓలలాడింది!